

Pomenki

o

slovenskem pisanji.

XXXVII.

U. Doslej mi še nisi povedal, kaj nam kaže prav za prav beseda tvarina.

T. Končnica ina, ki se sprijema časi z *n* v *nina*, časi z *ov* v *ovina* (za ozkimi soglasniki *evina*) in se zdaj na kratko (predtegnjeno), zdaj na dolgo (zategnjeno) izrekuje, nam služi pri obraževanju samostavnih imen za *snovi*, iz katerih, ter za *orodja* in *sredstva*, s katerimi se kaj dela.

U. Tvarina zaznamnja torej več reči ali stvari skupej, s katerimi ali iz katerih se kaj tvori ali tvori, t. j. dela ali nareja.

T. Rabi nam v duhovnem in telesnem ali tvarinskem (ne pa: materialnem!) pomenu, kakor tudi *snov*, *gradivo* itd. Prav dobra je končnica ina, in z njo pové Slovenec lahko ob kratkem, kar mora Nемеc opisati z dvema in dostikrat še z več besedami.

U. Tako pravi Slovenec *govodina*, Nемеc pa *Rindfleisch*, kožuhovina — *Pelzwerk*, brodina — *Ueberfahrtsgebühr*, mostnina ali mostovina — *Brückenmauth*, nemsčina — *deutsche Sprache*, slovensčina — *slovenische Sprache*, hrastovina — *Eichenholz*, kislina — *sauere Sachen*, starina, novina — *altes Zeug*, *neue Sachen*, sreberina, zlatina — *Silberzeug*, *Goldsachen*, lojevina — *Talgstoff*, lončevina — *irdenes Zeug*, železnina — *Eisenwerk* itd.

T. Naj jih še jaz nekoliko naštejem, da se resnica bolje spozná: *péstina* — *Kinderwärterin*, pašina — *Weidegeld*, povertina — *Gartengewächse*, — poljsčina *Feldfrüchte*, tkavščina — *Weberlohn*, dnina — *Taglohn*, lesčina — *Haselstaude*, zverina — *Wildpret*, bezgovina — *Holunderholz*, gabrina — *Weissbuchenhholz*, sirkovina — *Meerhirsstroh*, vpisnina — *Einschreibegebühr*, životnina — *Personalsteuer*, dohodnina — *Einkommensteuer*, kertina — *Maulwurfshaufen* ali — *hügel*, kozina — *Ziegenfell*, kozlina — *Ziegenbocksfell*, kozličina pa celó *Ziegenböckleinsfell*! — Vremsčina, Drenovščina — *der in Vreme* (v *Vremah*), *der in Drenovec*, *erzeugte Wein* itd.! (cf. *Met.* pg. 45. 46.)

U. Na razvalinah novina oživi (*auf den Trümmern blühet ein neues Leben auf*), piše že Metelko v svojih pregovorih tako kratko pa krepko.

XXXVIII.

U. Za snovi.. snova.. — kaj pomeni? Bolj znana mi je beseda osnova.

T. Res je bolj znana po vseh slovanskih jezikih beseda osnova, pa tudi osnov' (bulg. in polj.) in samo snova, po nekterih snov, *í.* Osnova je iz glagola osnovati, osnovam in osnujem, ki pomeni 1) ordior telam (zetteln, anzetteln), osnova, osnutek in snutek (snuti, snujem), stamen, malus textorius (Weberaufzug, Zettel), in 2) fundo, fundamentum pono, jacio (gründen, stiften), torej osnova basis, fundamentum (Grund eines Gebäudes, Grundlage, Grundfeste).

U. Kar pravijo časih nemškutarski Kranjci grunt pa fundament!

T. Ne le Kranjci, tudi Čehi, Poljaki, celo Rusi in Serbi rabijo sim ter tje grunt in fundament, gruntati, izgruntati, gruntovat' itd.

U. Po slovenski je temelj, kakor se bere sedaj v vseh novih temeljnih spisih in čisto slovenskih knjigah.

T. Naglica ni pridna! Tudi temelj ni slovenska, ampak gerška beseda (*θεμελίον*) in iz gerškega so jo pobrali Serbi v pomenu fundamentum, in temeljit, temeljan, temeljak jim je valens, robustus. Murko ima temel, mla der Ursprung, der Urgrund!

U. Ali smem torej pisati osnova namesti temelj?

T. Velikrat se dá v ravno tistem pomenu. Kakor osnovati sploh zaznamnja fundare, condere (gründen, errichten, stiften), tako tudi osnova v slovanskem ni le Grund, Grundlage, Grundfeste, temuč tudi, zlasti v podobah ali prilikah: Plan, Anlage, Anfang, Ursprung, Quelle, Keim, osnovica der zarte Grundstoff (Murko), in zlasti brez predloga — snov ali snova — nam pomeni Stoff, Materie, Materialien — skorej to, kar zaznamnja tvarina, gradivo itd.

XXXIX.

U. Kaj pa zaznamnja beseda gradivo? Tudi ta se mi zdi bolj nova in manj navadna.

T. Nikar ne misli, da je to, kar se tebi zdi novo in nenavadno, samo na sebi vselej novo in drugim nenavadno; nikar tudi ne pozabi, da živ jezik vseskozi raste in napreduje, da se slovstvo njegovo vedno množi in bogati.

U. Da novim rečém daje nove besede, starim pa stare — kaj ne? — Kaj mi že pomeni gradivo? Janežič pravi v slovnici svoji od obrazila ivo, da znamenuje snovi in priprave za kako delo, n. pr. belivo, gradivo, netivo, pecivo, pisivo, streljivo itd.

T. In graditi se pravi že v stsl. sploh aedificare, ali kakor piše Vuk v slovarji svojem: „graditi, gradim v. impf. machen, verfertigen, condo, n. p. opanke, kuću, crkvu, most, gusle, gadlje (Dudelsack), sedlo i. t. d.

U. Opanke graditi, gosli ali sedlo — to je pa vendar preveč! V novoslovenskem je graditi posebej mejiti, mejo, plot delati, sepire (zäunen, befestigen) in od tod graja, ograja, pregraja itd. Gradivo pa zaznamja po tem takem sploh več reči ali stvari skupej, s katerimi ali iz katerih se kaj gradi, tvari ali dela. Tudi grad ali terdnjava je razlagati iz graditi.

T. Kakor v serbskem, pomeni tudi v stsl. grad' 1) arx (Burg, Schloss) in 2) grando (iz grad' cum rhinesmo, toča ali tuča Hagel, cf. Schlosse, in stsl. grad' idet' toča gre, po moravski hradí, es schlosset). Posebej je v stsl. grad' v prvem pomenu tudi murus, hortus (cf. goth. gards domus, ahd. gart domus, hortus, vrtograd' goth. aurtigards, vr'tar' hortulanus, Gärtner in po tem slov. vertnar namesti vertar, nograd ali vinograd itd.), paradisus, stabulum, civitas, urbs in gradec vicus, oppidulum, gradište castrum itd.

U. In Babji grad, Bežji grad (asylum), Carji — ali Carigrad, Beligrad, Velehrad na Moravskem, Novgorod (Novigrad) na Rusovskem; Polhov gradec, Nemški gradec, Slovenji gradec, Gradisče gornje — spodnje, Gradiška itd.

T. Kakor se pravi meja, saja zdaj namesti nekdanjega mežda, sažda . . . tako se je nam. graja glasilo nekdanj gražda, in nsl. graja habd. res ad sepem condendum necessariae, razgraja disseptum (cf. Mikl. lex.).

Pisma dveh slovenskih učiteljev.

Na Zelenem polji, kvaterni teden.

Dragi moj!

„Ljuba moja hišica, naj boljša hišica“, rekel je polž od svoje hiše. Kaj ne veš, da zadovoljnost večkrat prebiva pod slam-